

Małowist, Marian

"Die Hanse", Karl Pagel, Oldenburg 1943 : [recenzja]

Przegląd Historyczny Zeszyt dodatkowy, 432

1948

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

lizmu do Europy jest jednak daleki od łatwego przyznawania etykiety feudalizmu ustrojom mającym pewne cechy wspólne z feudalnym ustrojem Europy średnio-wiecznej.

Od połowy XIII w. społeczeństwa europejskie odeszły od systemu feudalnego, niemniej feudalizm pozostawił po sobie pewne przeżytki jak seniorie, poddaństwo, próby odrodzenia wojsk prywatnych, zakonów rycerskich. Do dzieł dzictwa feudalizmu należy po dziś dzień w Europie istniejące szczególne stanowisko w społeczeństwie zawodowego żołnierza. Kontrakt lenny, umowa dwustronna, stoi u podstaw słynnego *ius resistendi* oraz u podstaw ustroju reprezentacyjnego, tj. ustroju stanowego, wyłonionego bezpośrednio z feudalizmu jak i parlamentarnego ustroju angielskiego.

Oceniając w całości omawiane dzieło MARC BLOCHA, kolosalną erudycję autora, wszechstronność stosowanych przez niego metod, szerokość horyzontów, technikę wykładu (aparatus źródłowy, pyszna bibliografia), nade wszystko jednak wartość osiągniętych rezultatów — nie popełnimy przesady, przyznając mu tytuł wielkiego arcydzieła.

Michał Szczaniecki

KARL PAGEL: Die Hanse, Oldenburg 1943, s. 531.

Książka P. ma charakter popularno - naukowy. Obejmuje ona dzieje Hanzy od pokoju sztralundzkiego w r. 1370 po zwycięstwo miast nad królem duńskim Waldemarem IV do połowy XVI w. Autor stara się dać wszechstronny obraz życia Hanzy w tym okresie, ale ujmując zagadnienia z punktu widzenia skrajnego szowinizmu niemieckiego. P. nie wnosi nic nowego do wiedzy historycznej, opierając się przeważnie na pracach starszych historyków niemieckich i nie licząc się zupełnie z dorobkiem naukowym innych narodów w tej dziedzinie. Książka jest obficie ilustrowana. Autor nie podaje aparatu naukowego.

M.M.

DZIEJE NOWOŻYTNE

GASTON ZELLER: Les institutions de la France au XVI-e siècle, Paris Presses Universitaires, 1948, s. XII, 434.

Praca znanego badacza XVI w. jest próbą zobrazowania ustroju Francji tego okresu. Pracę swą oparł autor na dość obfitej, ale bardzo nierównomiernej literaturze przedmiotu i na własnych badaniach źródłowych. Zadanie, jakie sobie postawił — zrekonstruowanie struktury państwa ówczesnego poprzez jego instytucje, było trudne, tym bardziej, że luki w opracowaniach przedmiotu musiał uzupełniać sam, by obraz nie był ułamkowy. W rozkładzie materiału stronę społeczną i gospodarczą potraktował drugoplanowo, kładąc nacisk na formę, polityczną ówczesnej Francji, na samo państwo. Nawet kościół i miasta, potraktowane w osobnych rozdziałach, rozpatrzył w dużej mierze od strony ich stosunku do państwa. O ile ograniczenie rzeczowe materiału dodaje zwartości pracy, to granice chronologiczne wypadły bardzo konwencjonalnie. W praktyce autora rozciągają się one najczęściej od Ludwika XII do Henryka VI, a więc na lata 1498—1610. Okres ten z punktu widzenia ewolucji form politycznych nie stanowi zwartej całości czy specjalnie wyodrębnionej fazy rozwojowej. Jeżeli będziemy go rozpatrywać od strony najważniejszej niewątpliwie instytucji jaką była władza królewska, to proces jej rozwoju w kierunku absolutystycznym ani się nie zaczął w tym okresie, ani nie skończył. Co ważniejsze, wojny religijne i Liga wywołały nie tylko zahamowanie, ale nawet cofnięcie tego procesu. Trzeba tu jednak usprawiedliwić autora: by ująć całość procesu należało by za daleko i wstecz i w przyszłość sięgać, lepiej więc było ze względów praktycznych przyjąć umowne ramy chronologiczne. Wy tłumaczyć można to i faktem, że wiek XVI istnieje jednak jako pojęcie zupełnie wyraźne w innych dziedzinach nauki historycznej.

Zaczyna autor swą książkę od przedstawienia terytorium i społeczeństwa Francji XVI w. Choć pokrótce, naszkicowane są tu ważne dla ustroju momenty—